

3. Бердяев Н. Избранные произведения : монография / Бердяев Н. – Ростов н/Д: Феникс, 1997. – 544 с.
4. Вальдштейн М. Новый Маркиз де Кюстин, или Польский травелог о России в постколониальном прочтении. – [Режим доступа]: russia-west.ru.
5. Глотов А. «Иже еси в Марксе» (Русская литература XX века в контексте культового сознания) : монография / Глотов А. – Зелена Гура: б. и., 1995. – 148 с.
6. Есаулов И. А. Пасхальность русской словесности : монография / Есаулов И. А. – М.: Кругъ, 2004. – 560 с.
7. Есаулов И. А. Категория соборности в русской литературе : монография / Есаулов И. А. – Петрозаводск: Издательство Петрозаводского университета, 1995. – 288 стр.
8. Захаров В. Н. Христианский реализм в русской литературе (постановка проблемы). – [Режим доступа]: <http://www.portal.slovo.ru/rus/philology/258/560/9837/>
9. Grzech J. Fiodor Dostoewski – problem Zła a idea powszechnego zbawienia // Problem zbawienia w religiach i kulturach / Grzech J. – Krakow: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagellońskiego, 1997. – S. 201–209.

УДК 821.14.25

Бондаренко І.П.
(Київ, Україна)

ЯПОНСЬКИЙ МЕНТАЛІТЕТ У ДЗЕРКАЛІ ПОЕЗІЇ ЖАНРУ ХАЙКУ

У статті розглядаються типові риси японського національного менталітету, що яскраво віддзеркалилися в поезії жанру хайку. Особлива увага приділяється таким поняттям, як «бігаку» («почуття краси») та «аймай» («двозначність», «невизначеність»).

Ключові слова: менталітет, японський національний менталітет, японська поезія, хайку, бігаку, аймай.

В статье рассматриваются типичные черты японского национального менталитета, которые ярко отразились в поэзии хайку. Особое внимание уделяется таким понятиям, как «бигаку» («чувство красоты») и «аймай» («двузначность», «неопределенность»).

Ключевые слова: менталитет, японский национальный менталитет, японская поэзия, хайку, бигаку, аймай.

The typical traits of Japanese national mentality, what were brightly reflected in the poetry of haiku, are examined in the article. The special attention is spared to the concepts «bigaku» («sense of beauty») and «aimai» («ambiguity», «vagueness»).

Key words: mentality, Japanese national mentality, Japanese poetry, haiku, bigaku, aimai.

I

Насамперед слід зауважити, що саме ми розуміємо під концептуальним поняттям “менталітет” або “національний менталітет”, віддзеркалення якого в поезії хайку стало

темою нашого дослідження, оскільки навіть у науковій літературі поняття “менталітет” часто змішується з поняттям “ментальність”. Останнє використовується передусім на позначення інтелекту, розумових здібностей та психіки окремого індивіда або ж порівняно невеликої соціальної групи людей. Тоді як під поняттям “менталітет” розуміється сукупність психічних, естетичних, культурних, соціальних, релігійних, ідеологічних та інших особливостей мислення того чи іншого етносу (племени, народності, нації), які формуються протягом тривалого часу, передаються з покоління в покоління й проявляються в мові, психіці, поведінці представників даного етносу, а також у його культурних надбаннях, одним із яких є національна література, зокрема, поезія. І, можливо, саме в поезії, а не стільки в повсякденних звичках, звичаях, поведінці чи обрядах, що поступово змінюються й трансформуються відповідно до вимог сучасності, ці особливості національного менталітету простежуються найбільш послідовно, системно та об’єктивно. Недарма відомий японський філософ, критик, перекладач, професор університету Досієя (Кіото) Танікава Тецудзо (1895-1989) у статті “Душа японця” зазначав: *“Особливості нашого характеру та психології лише поверхнево віддзеркалюються в наших звичаях та звичках, а за своєю сутністю наш характер і наша психологія нічим не відрізняються від ваших (тобто європейських. І.Б.). Більшість наших звичаїв і звичок зберегли лише форму, втративши свій зміст і значення. Раніше їх значення полягало в тому, що вони дійсно так чи інакше проявляли наш характер і психологію. Сьогодні це значення поступово втрачається”* [1: 283].

Оскільки матеріал нашого дослідження обмежується поезією, зазначимо, що навіть загальний характер японської класичної поезії значною мірою відбиває дві головні риси національного менталітету японців:

По-перше – це раціональна консервативність, тобто відданість традиції, уникання нерозважливого ризику, несхильність до авантюристичності, обережність, які зумовили мінімальну кількість строфічних форм, властивих японській класичній поезії: 95 % усього масиву поетичних творів написано лише у двох поетичних жанрах *танка* і *хайку*.

По-друге – це сформована багатовіковою традицією небагатослівність, інтуїтивне уміння японців розуміти натяк, підтекст, враховувати статус співрозмовника, ситуацію спілкування тощо і навіть спілкуватися без слів (*“харатеї”*), що пояснює тривалу відданість японських поетів найлаконічнішим поетичним жанрам, якими також є жанри *танка* (п’ятивірш) і *хайку* (тривірш)¹.

Що ж стосується змісту поезії *хайку*, то найповніше у віршах цього жанру віддзеркалені такі концептуальні засади японського національного менталітету, як:

– *“біаку”* (美学 – “почуття краси”, “відчуття прекрасного”);

---

¹ Заради об’єктивності зауважимо, що до лаконічності найпоширеніших у японській класичній поезії строфічних форм *танка* і *хайку* японських поетів значною мірою спонукали також фонетичні, акцентуаційні й морфологічні особливості їхньої рідної мови, зокрема, досить бідна в порівнянні з іншими мовами світу фонетична структура складів у японських словах, а відповідно, і потенційно можлива для мови в цілому кількість цих складів. Свого часу на цю залежність вказував відомий англійський сходознавець і перекладач В.Г. Астон (1841-1911), автор “Історії японської літератури” (Aston 1899), який писав: “Національний японський геній віддав перевагу короткому віршу саме через властивості японської силабени, які заважали урізноманітнити ритм” [2: XXVII].

“аймай” (曖昧 – “двозначність”, “невизначеність”, “невиразність”);
 “кісецу” (季節 – /досл.: “пори року”)/ чітка синхронізація й залежність повсякденного життя від пір року);
 “гірі” (義理 – “почуття обов’язку”);
 “гамбарі” (頑張り – “старанність”, “наполегливість”);
 “кенкьо” (謙虚 – “скромність”);
 “амае” (甘え – “залежність від доброзичливого ставлення інших”) та ін.

Безперечно, наведений перелік особливостей японського національного менталітету жодним чином не претендує на вичерпність. Він лише узагальнює наші власні спостереження над тим, які саме з усіх можливих компонентів національного менталітету найяскравіше віддзеркалює саме японська класична поезія. У спеціальній науковій літературі існує велика кількість різноманітних класифікацій складових частин японського національного менталітету, розроблених японськими й зарубіжними фахівцями, які, розглядаючи це питання під різними кутами зору і з різних наукових позицій, об’єднують їх під такими узагальнюючими назвами, як: “система складників національного менталітету”, “система традиційних японських цінностей”, “специфічні риси національного характеру та мислення” тощо. Зокрема, дуже цікавою, на наш погляд, є схема, розроблена сучасним китайським дослідником Ченом Чжо (Chen Zhuo), що відображає систему традиційних японських цінностей, які зумовили цілу низку специфічних рис національного менталітету японців:

У її центрі міститься ключовий термін “ва” (和 – мир, злагода; гармонія), а на периферію винесені такі важливі складові частини системи традиційних японських цінностей як:

“ката” (方 – спосіб, манера; образ; метод) – відповідність загальноприйнятим правилам поведінки, моральним принципам, звичаям, традиціям тощо;

“кенсон” (謙遜) – скромність;

“авасе/ме” (合わせ/目/ – єднання, поєднання) – усвідомлення єдності з іншими людьми: членами певного колективу, соціальної групи тощо;

“гірі” (義理) – почуття обов’язку;

“дзьоте” (上下 – верхи і низи, вищі і нижчі /за соціальним станом, посадою, положенням у суспільстві, віком тощо/) – чітке усвідомлення й адекватне сприйняття існуючих ієрархічних стосунків;

“*amae*” (甘え) – залежність від доброзичливого ставлення інших; догоджання тощо;
“*sacsi*” (察し) – догадка, здогадка; розуміння (про почуття, настрої, наміри інших); співчуття;

“*temae*” (建前 – установка; вихідна точка; підґрунтя, основа; передумова) – формальне поведження в різних ситуаціях відповідно до існуючих правил і традицій, зовнішній бік міжособистісних стосунків;

“*enryo*” (遠慮) – 1) передбачливість, прозорливість, далекоглядність; 2) сором’язливість; стриманість [докл. про це див.: 3].

Варто згадати також про досить продуктивні спроби сучасних японських психологів та культурологів окреслити й описати особливості японського національного менталітету і характеру, як цілісну комплексну та взаємоузгоджену систему. Одним із яскравих прикладів такої спроби є низка цікавих праць проф. Мінамі Хіросі, зокрема його книги: “Психологія японців” (“*Nihonjin-no seiri*”, Мінамі 1953), “Японське Еґо” (“*Nihonteki dōza*”, Мінамі 1983), “Теорія японців” (“*Nihonjin-ron*”, Мінамі 1994). Опираючись на теоретичні концепції З. Фрейда та К.-Г. Юнга, він пропонує власну теорію “*ego*”, покликану пояснити головні особливості “японської душі”. Графічно зображаючи японське “*ego*” у вигляді трьох послідовно накладених одне на інше кіл, Мінамі Хіросі відносить до внутрішнього кола переважно “негативні”, на його погляд, риси японського національного характеру: *сором’язливість, скромність, слабохарактерність, боязкість, ніяковість, песимізм, невпевненість у власних силах, відсутність наполегливості у відстоюванні своїх прав, певний комплекс неповноцінності* тощо.

Проте ці “негативні” риси, на його думку, значною мірою компенсуються позитивними якостями, які утворюють друге графічне коло. Насамперед це: *кмітливість, розсудливість, ввічливість, дбайливість при виконанні будь-яких справ, піклування про ближніх, прагнення уникати конфліктів* тощо.

Ми вважаємо, що далеко не всі із зазначених проф. Хіросі якостей, так званого, другого кола, особливо остання – “*прагнення уникати конфліктів*”, належать до перманентних рис японського національного характеру. Вони формувалися протягом багатьох століть під впливом різноманітних чинників історичного, соціального, філософсько-релігійного й культурного характеру. Ці еволюційні зміни певною мірою віддзеркалює давня легенда про трьох японських сьогунів: Ода Нобунаґа (1534-1582), Тойотомі Хідейосі (1532-1598) і Токуґава Ієясу (1542-1616), які на запитання, що вони зроблять із зозулюю, яка відмовляється співати, відповіли, відповідно: “*Відітну їй голу*”, “*Змушу її співати*”, “*Почекаю, доки вона заспіває*”.

Третє коло, окреслене проф. М. Хіросі, також містить позитивні й активні складові компоненти японського національного характеру, зокрема такі, як: *працелюбність* (значною мірою зумовлену принципом “*гамбарі*”), *прагнення до гармонійних стосунків із навколишнім світом, схильність до кропітких наукових досліджень* тощо [докл. про це див.: 4: 103; 5: 64-65].

II

За браком часу, ми зупинимося лише на двох концептуальних особливостях національного менталітету японців, які яскраво віддзеркалилися в поезії *хайку*, зокрема на

поняттях “біаку” (美学 – “почуття краси”, “відчуття прекрасного”) та “аймай” (曖昧 – “двозначність”, “невизначеність”, “невизначеність”).

Безперечним є той факт, що мало хто з народів світу вміє так шанувати й цінувати красу навколишньої природи, красу речей, красу поетичного слова і взагалі красу в будь-яких її проявах, як японці. Почуття прекрасного, формування якого в душі мешканців Японських островів, на нашу думку, сприяє не лише давня культурна традиція, а, насамперед, чарівна, казкова природа Японії, є головним почуттям японців у хвилину їхнього дозвілля від народження й до самої смерті. Навіть перед очима смерті вони жалкують саме про красу довколишнього світу. Недаремно у своєму передсмертному листі відомий японський письменник Акутагава Рюноске (1892-1927), який покінчив життя самогубством, писав: *“Напевно, я поступово втратив те, що зветься інстинктом життя, звірячою силою. Я живу у світі збуджених нервів, прозорий, мов крига... Мені не дає спокою думка про самогубство. Проте ще ніколи раніше природа не здавалася мені такою прекрасною! Вам, мабуть, це видається смішним: людина, зачарована красою природи, думає про самогубство. Але природа саме тому й виглядає такою прекрасною, що віддержалюється в моєму останньому погляді”* [цит. за кн.: 6: 513]. Він же за кілька років до смерті у своєму відомому оповіданні “Усмішка богів” (1921 р.), натякаючи на непереможність японського духу в його протистоянні іноземному впливу, так пояснював цю всеохоплюючу і всепоглинаючу любов японців до природи: *“Ми існуємо в деревах. Ми мешкаємо в мілких річечках. Ми живемо у вітерці, що проноситься над трояндами, у вечірніх сутінках, що сповзають на стіни храму...”* [7: 14].

Великий індійський письменник і поет Рабіндранат Тагор (1881-1941), який тричі побував у Японії, виступаючи перед студентами університету Кейо в 1916 р., сказав: *“Японія дала життю досконалий за формою культури і розвинула в людях таку властивість зору, коли правду бачать у красі, а красу у правді”* [цит. за кн.: 6: 532]. Пізніше, ділячись враженнями про те, що він зміг побачити, а головне – зрозуміти за час перебування в Японії, Тагор написав: *“Що мене найбільше вразило у вашій країні – це те що ви зрозуміли таємниці природи не шляхом методичного розчленування, а безпосередньою інтуїцією. Ви зрозуміли мову її ліній і музику її фарб, гармонію в її непропорційності і ритм у довільності її рухів... Ви усвідомили, що природа зберігає свої сили у формах краси, і що саме ця краса, як мати-годувальниця, живить усі її титанічні енергії, утримуючи їх у рухливій рівновазі... Знання речей можна набутти за короткий час, але їхній дух можна осягнути тільки шляхом багатовікового виховання й самонавчання. Зовні оволодіти природою набагато легше, ніж любовно проникнути в неї, оскільки на це здатний лише істинно творчий геній”* [8: 53].

Японці ніколи не сприймали красу як незмінну, перманентну сутність речей чи явищ, а лише як швидкоплинне, мінливе внутрішнє почуття, що народжується в душі людини і незабаром зникає. При цьому споглядання прекрасного у свою чергу зовсім не обов’язково породжує в їхньому серці емоційний сплеск захоплення або радості. Швидше навпаки, дзен-буддійське розуміння швидкоплинності буття викликає при цьому в душі відчуття незрозумілого смутку, таємничої печалі – того, що самі японці називають словом “аваре” (яп.: 哀れ/憐れ – “журба”; співчуття”, “жалість”). *“Якби людське життя було вічним і не зникало б одного чудового дня, як роса на рівнині Адасі², не розвіюва-*

² Адасі – рівнина поблизу м. Кіото, де за доби Хей-ан (794-1185) було міське кладовище.

лося б неначе дим над горою Торібе³, не було б у ньому стільки таємничої чарівності. Світ чарує саме своєю мінливістю” [9: 317] – писав у своїх “Записках від нудьги” (яп.: 徒然草 – “Цуредзурегуса”) відомий буддистський чернець-письменник Кенко-хосі (Урабе Канейосі, 1283-1352).

Перший японський лауреат Нобелівської премії з літератури Кавабата Ясунарі (1899-1972), який у своїй творчості не лише проповідував ідею краси природи, але й закликав учитися вмінню розпізнавати та шанувати цю красу в будь-яких її проявах і речах, що нас оточують, у своїй нобелівській лекції, красномовно названій “Виплеканий красою Японії” (1968 р.), зазначав: “Коли милуєшся красою снігу чи місяця, коли тебе чарує краса чотирьох пір року, коли пробуджується свідомість і ти відчуваєш благодать від зустрічі з прекрасним, тоді особливо сумуєш за другом: хочеться розділити з ним радість” [6: 510]. Зауважимо, що в цьому випадку Кавабата Ясунарі практично повторює зміст вірша відомого японського поета Рьокана (1758-1831), який ще за півтора століття до нього писав:

***

*Утіха серця –
Сливи білоцвіт!
Шкода, що нині
Вже немає друга,
Щоб розділити з ним радість юних літ.*

(良寛 – Рьокан)

Наведемо низку характерних поетичних прикладів, що віддзеркалюють емоційне сприйняття японцями прекрасного, зауваживши принагідно, що подібних прикладів можна навести безліч, оскільки тема краси, зокрема краси природи, є чи не найголовнішою темою японської класичної поезії. При цьому нас, європейців, вражає навіть не стільки вміння японців помічати й насолоджуватися красою довколишнього світу, скільки їх зворушливе ставлення до цієї тендітної краси, яке іноді виходить за межі нашого раціонального розуміння “сприйняття прекрасного”.

***

*Повійки квіт
Цеберко оповив –
Сходжу по воду до своїх сусідів.*

(ちよ/さん/ – Тійо/-сан/)

***

*Пробач мені, джерельце,
Що від спраги
Забула про помаду на губах!*

(ちよ/さん/ – Тійо/-сан/)

³ Торібе – гора поблизу м. Кіото, де за доби Хей-ан (794-1185) був крематорій..

***

*Згоріло все!
Єдина втіха – квіти
Ще до пожежі встигли відцвісти.*

(立花北枝 – Тагібана Хокусі)

***

*Украв усе
З моєї хатки злодій,
Але залишив місяць у вікні.*

(良寛 – Рьокаґан)

***

*Прокинсья, друже!
Запали вогонь!
Я хочу диво показати – грудку снігу!*

(松尾芭蕉 – Мацуо Басьо)

***

*Засмучений
На пагорб підіймаюсь,
І раптом – терну цвіт!*

(与謝蕪村 – Йоса Бусон)

***

*Весна відходить!
Де ж я загубив,
Нехай і поганенькі, окуляри?*

(与謝蕪村 – Йоса Бусон)

***

*Помилуватись вишнями в цвіту
За матір'ю
Сліпий плететься хлопчик!*

(榎本其角 – Еномото Кікаку)

Не слід забувати, що відповідно до канонів японської естетики красивим не завжди вважається те, що є найкращим, що представлено в zenіти свого розквіту, тобто в мить тріумфу. За японською естетичною й поетичною традицією, бруньки на чорній гілці сливи чи позовкле осіннє листя, квітка в бутоні або ж квітка, що вже почала в'янути, вважаються привабливішими, ніж коли вони повністю розпустилися і квітують. Уже згадуваний нами автор “Записок від нудьги” Кенко-хосі з цього приводу зауважував: “Чи варто милуватися вишнями лише в мить їхнього буйного розквіту або ж повним місяцем на безхмарному небі? Сумувати за місяцем, що схвала завіса дощу; жити відлюдником, не маючи змоги спостерігати за ходою весни – це також глибоко хвилює своєю чарівністю... Мені зрозуміла жага до милування квітами, які вже опадають, чи

місяцем, що заходить. Проте трапляються нетями, які кажуть: “Обсипалася і та гілка, й інша. І зараз немає вже чим милуватися...”. Проте все на світі має особливу чарівність на початку і наприкінці... А кохання між чоловіком та жінкою – невже воно полягає лише в побаченнях? Кохання – це коли зі смутком думаєш про те, що час минув без зустрічі; коли досадуєш на пусті обітніці; коли на самоті проводиш довгі ночі; коли мрієш лише про кохану, далеко, мов небо; коли в оселі, оточеній з усіх боків високим очеретом, сумуєш за минулим. Серп місяця, що зійшов, провіщаючи близький світанок, зворушує серце сильніше, ніж повний місяць у безхмарному небі, сяйво якого сягає на тисячі рі. Ніщо не чарує більш, аніж його слабкий промінчик, коли він прозирає крізь верховіття криптомерій у диких горах, чи коли ховається за швидкоплинну зрайку хмаринок, що раптом окроплять тебе невеличким дощем. Коли місячне сяйво переливається на вологому листі буків і дубів, воно пронизує серце, навіть смуток за щирим другом, далекою столицею” [9: 376-377].

Місяць, гора, ліс, дерево, сливова або вишнева гілочка, самотня дівоча постать, що ледь видніються крізь ранковий чи вечірній серпанок, туман чи холодну осінню мряку, викликають у душі японця значно більшу естетичну насолоду, ніж тоді, коли їх можна розгледіти до найдрібніших деталей. Можливо, через те, що саме в такому вигляді вони дають волю фантазії і почуттям, а можливо, тому, що навіть незрозумілий, таємничий смуток, нагадуючи людям про їхню власну долю:

***

Вишневий цвіт
Бентежить нам серця!
Мабуть тому,
Що він також не знає
Ні долі власної, ні власного кінця!

(紀貫之 – Кі-но Цураюкі)

III

Якщо перший японський лауреат нобелівської премії в галузі літератури Кавабата Ясунарі (1899-1972) назвав свою нобелівську лекцію “Виплеканий красою Японії” (美しい日本の私 – “Уцукусій ніхон-но ватасі” /*досл.*: “Прекрасної Японії я”) (1968 р.), то його наступник Ое Кендзабуро (нар. 1935 р.), отримуючи нобелівську премію в 1994 р. і певною мірою полемізуючи у власній лекції зі своїм співвітчизником, дав їй назву “Виплеканий двозначною (невизначеною, невиразною) Японією” (曖昧な日本の私 – “Аймай-на ніхон-но ватасі” /*досл.*: “Невизначеної Японії я”). Тобто вже самі назви лекцій цих двох найвідоміших письменників Країни Вранішнього Сонця ХХ ст. віддзеркалюють два різні підходи до розуміння й тлумачення головних естетичних засад, на яких ґрунтується класична і сучасна японська література, і зокрема японська поезія – естетика краси й естетика натяку (невизначеності, двозначності тощо).

Слід наголосити на тому, що принцип “аймай”, як один із ключових принципів японського менталітету, на основі якого реалізується прагнення японців до безконфліктного, компромісного і гармонійного спілкування (*Пор.*: 曖昧な言葉 “аймай-на котоба” – “неясні /за змістом/ слова”, “туманна мова” тощо), був сформований під впливом дзен-буддизму

і зіграв надзвичайно важливу роль не лише в історії японської поезії, посприявши зародженню та розквіту жанру *хайку*, але й у японському образотворчому мистецтві, зокрема, ставши головним естетичним підґрунтям національного монохромного живопису (墨絵 – “*сумі-е*”), вершиною якого ми схильні вважати унікальну картину “Сосни /в тумані” відомого японського художника Хасегави Тохаку (1539-1610).

Відомий американський дослідник японського походження Дайсецу Тейтаро Судзукі з цього приводу зазначав: “*Усі речі виникають із невідомої безодні тьмниці, і через кожну з них ми можемо зазирнути до цієї безодні... Коли ж наші почуття сягають найвищого рівня, ми замовкаємо... Майстер-художник школи дзен двома-трьома словами або двома-трьома мазками пензля здатний висловити свої почуття. Якщо ж він вирадить їх занадто повно, не залишиться місця для натяку, а саме в ньому міститься вся тьмниця японського мистецтва*” [10: 287].

Принцип аймай найвиразніше віддзеркалює саме поезія жанру *хайку*, філософським підґрунтям якої є *дзен-буддизм*, який головним, якщо не єдиним способом пізнання суті речей вважає споглядання. Для того, щоб краще зрозуміти це унікальне явище в історії Японії, яке мало й певною мірою має донині величезний вплив практично на всі сфери соціального та духовного життя японців, включно з поезією, слід звернутися до відомої праці Інадзо Нітобе “Бусідо – душа Японії”, яка є також в українському перекладі [див.: 11].

“Дзен, – пише у своїй книзі японський фахівець, – означає *зусилля людини проникнути крізь медитативні зони мислення за межі вербального вираження (виділено нами. І.Б.)*. Споглядання є способом, а метою – прагнення переконатися в тому, що існує певний фундаментальний і спільний для всіх явищ принцип, а також, якщо це можливо, в існуванні самого Абсолюту, досягнувши таким чином гармонії з цим Абсолютом” [11: 16-17].

Саме це значною мірою зумовило домінування в японській класичній поезії протягом майже всієї її історії таких лаконічних строфічних форм, як *танка* і *хайку*, оскільки багатослівність у цьому випадку абсолютно недоречна. Домінантною ознакою високохудожнього поетичного тексту стає натяк. Поету достатньо сказати, що “*зануреному в роздуми ченцю почувся раптом паморозі голос*”, а що саме сказав ченцеві цей “*голос паморозі*” – мав домислити кожен, хто читав чи чув ці рядки. Достатньо було запропонувати читачеві глянути в той бік, де в “*осінніх сутінках*” на “*засохлій гілці*” знайшов собі “*притулок крук*”, а що саме відчував при цьому читач, залежало від його душевного стану й настрою, життєвого досвіду, віку тощо. Йдеться про відомий вірш Басьо:

***

*Засохла гілка –
Крука притулок.
Осінні сутінки.*

(松尾芭蕉 – Мацуо Басьо)

Можливо, саме в цій унікальній ненав’язливості, недомовленості або навіть умовчання японської поезії, яку кожний читач може сприймати й тлумачити по-своєму, і приховується її тьмнича чарівність і неперевершена привабливість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Таникава Т. Душа японца // Лик Японии. Пер. с япон. и эссе. Приложение к Буддийскому альманаху. – М., 1997. – С. 275-293.
2. Астон В.Г. История японской литературы. – М., 1960.
3. Chen Zhuo. Japan: Japanese Core Cultural Values and Communicative Behaviors // www.ncl.ac.uk/ecls/assets/documents/pdf/countryfiles/CCC-Japan.pdf
4. Мінамі Хіросі. Ніхон-текі дзіга (日本の自我 – Японське Его). – Токіо, 1983.
5. Умебаясі М., Пономарьов О.М. Прояви японського менталітету: осмислення феномену // Проблеми сходознавства в Україні. – Харків, 2005.
6. Кавабата Я. Красотою Японії рождённый // Японские дзуйхицу. – СПб., 1998. – С. 508–521.
7. Акутагава Р. Усмешка богов // Избранное. В 2-х томах. – Т. 2. – М., 1971. – С. 5-14.
8. Тагор Р. Национализм. – Пг., 1922.
9. Кэнко-хоси. Записки от скуки // Классическая японская проза XI-XIV веков. – М., 1988. – С. 313-429.
10. Suzuki D.T. Zen Buddhism. Selected Writings. Ed. by W. Barret. – N.Y., 1956.
11. Нігобе Інадзо. Бусідо – душа Японії // Всесвіт. – № 11-12. – К., 2004. – С. 15-32.

УДК 371.315:811.111

Tatiana Solodayeva
(Mykolaiv, Ukraine)

HAIKU: A KEY TO THE PERCEPTION OF BEAUTY

У статті репрезентовано досвід застосування поезії, зокрема Хоку, у процесі навчання студентів 3 курсу.

Ключові слова: Хоку, поезія, Університет, викладання, варіації читання.

В статтє представлено описание опыта использования стихотворной формы, в частности Хоку, в работе со студентами 3 курса.

Ключевые слова: Хоку, поэзия, Университет, преподавание, вариации чтения.

This paper advocates for, and describes, the use of poetry, and specifically the poetic form Haiku, in the teaching of English to third year university students.

Key words: Haiku, Poetry, English, University, TEFL, Teaching, Creative Writing

“Love of beauty is taste. The creation of beauty is art”

Ralph Waldo Emerson

The Encarta Dictionary defines creative writing as “the writing of fiction, poetry, or drama.” At Black Sea State University, we believe that creative writing is an essential part of every